

JAN VAN DEN EEDEN

In het "Zondagsblad", een bijblad van "Vooruit" verscheen op 17 Maart 1918 in de reeks "Verdwenen Toondichters. Kleine studiën" een artikel over Jan Van den Eeden.

't Mag wel gezegd worden: De Gentenaars mogen terecht met fierheid op de rij toondichters wijzen, die in hunne stad hebben geleefd, die er hunne muzikale studiën volbrachten en de kunstkroon van den lande met de schitterendste parels versierden.

Geen enkele stad in gansch België kan moeilijk met Gent in vergelijking treden. Behooren ze niet immers tot Gent, de verdwenen toondichters als: Mengal, Gevaert, Miry, Waelput, Van Gheluwe, Van Duyse, Blaes, De Vos, Heckers, en meer anderen? - zonder van de levenden te wagen als: Roels, Vander Meulen, Lebrun, Herberigs, Hullebroeck, Van der Haeghen, Franz De Vos, D'Hoedt, Uytenhove, Moeremans, Hoefman, Guillemin, Criel, De Sutter en anderen, wier naam mij niet dadelijk onder de pen komt.

Zelfs Emile Mathieu, de sympathieke bestuurder van het Gentsch conservatorium, dient hier aangehaald te worden. Alhoewel niet te Gent geboren, noch er zijne loopbaan begonnen, heeft hij door zijn jarenlang verblijf in onze stad ten volle burgerrecht verkregen en weet zich immer door zijne belangstelling en werkzaamheid in de muzikale beweging verdienstelijk te maken.

Toen Emile Mathieu voor de tweede maal, in 1873, voor den Prijs van Rome mededong, verkoos hij den Vlaamschen tekst der cantate: *Torquato Tasso's dood*, en behaalde er den tweeden prijs mede.

Later heeft deze geleerde componist nog meer dan eens Vlaamsche poëmas getoondicht.

Op zulke schaar toondichters mag Gent trotsch zijn, en al is Gent maar eene fabriekstad, eene "grande usine", eene "ondichterlijke stad", zoals men eens spottend heeft durven zeggen, de Kunst wordt er niet te min hoog in eere gehouden, en zulks op eene wijze, die alom eerbied en bewondering afdwingt. De feiten bewijzen het overigens genoeg.

Dit gezegd zijnde, wil ik hier, als slot mijner negende en laatste kleine studie over verdwenen Vlaamsche toondichters, een en ander neerschrijven nopens het leven en de werken van den Gentschen componist Jan Van den Eeden.

Jan Van den Eeden werd te Gent geboren den 25 December 1842. Zijn vader was schoenmaker van stiel en had in den loop van verdere jaren voor een talrijk kroost te zorgen(1). In onze kinderjaren woonde de familie Van den Eeden op den hoek der Goudstraat en der Sinte Catharinastraat, in het huis dat thans nummer 16 draagt.

Zeer vroeg reeds veropenbaarden zich bij den jongeling veel lust en aanleg tot de muziek en weldra mocht hij den gelukkigen dag begroeten, waarop zijne ouders er in toestemden hem de leergangen der muziekschool te laten volgen. Het duurde niet lang of hij onderscheidde zich in zijne studiën, en geleid door uitstekende meesters als Karel Miry, Hanssens en anderen, mocht het hem gelukken alda in verschillende cursussen de eerste prijzen weg te dragen. Zoo was hij, onder andere, in 1858 laureaat in den leergang van kamermuziek; in 1859 in deze van samenzang, en in 1860 in deze van piano.

Intusschen legde Jan Van Eeden zich met veel wilskracht toe op de studie der compositie en liet zelfs nu en dan reeds iets van eigen schepping kennen, dat door frisheid en oorspronkelijkheid veel voor de toekomst beloofde.

In 1865 waagde Jan Van den Eeden het voor de eerste maal deel te nemen aan den kampstrijd voor toonkunde, gezegd: Prijs van Rome. Voor zijne cantate verkoos hij het Vlaamsch poëma van Emmanuel Hiel, *de Wind*; doch hij mocht zich in geene bekroning verheugen; het was zijn mededinger, Gustaaf Huberti, die primus werd uitgeroepen.

Jan Van den Eeden liet zich door dien tegenslag niet ontmoedigen. Met nieuwen moed en taaien wil zette hij zich opnieuw aan den arbeid, en in 1867, nam hij voor de tweede maal deel aan den muzikalen wedstrijd. Ditmaal was het Vlaamsch gedicht: *het Woud* door drie mededingers verkozen, namelijk door Hendrik Waelput, Leo Van Gheluwe en Jan Van den Eeden.

't Was een zeer geduchte strijd, waaruit Hendrik Waelput, die voor de eerste maal aan eenen kampstrijd voor den Prijs van Rome deelnam, glansrijk als overwinnaar te voorschijn trad.

Wel kon deze tweede mislukking bij anderen eene ontmoediging hebben te weeg gebracht; doch bij Jan Van den Eeden was daarvan geene spraak. Integendeel, konden die tegenslagen hem wel eens een oogenblik pijnlijk aan het hart doen, hij wist zichzelf moed in het werk en hoop in de toekomst in te boezemen. "Opnieuw aan den arbeid!" klonk de leus, en gesterkt door een onverzettelijken wil, toog de jeugdige toondichter ditmaal naar den beslissenden strijd, die in 1869 plaats greep.

Thans was de zegepraal aan Jan Van den Eeden!

Met algemeene stemmen der jury werd hij primus voor den Prijs van Rome uitgeroepen, met de Vlaamsche cantate: *Faust's laatste nacht*.

Zijne mededingers: Emile Mathieu, thans bestuurder van het Conservatorium te Gent, en Felix Pardon, bekwamen den tweeden prijs in verdeling; Willem De Mol, eene eervolle melding.

Aangaande het werk waarmede Van den Eeden aan den prijskamp had deelgenomen, lezen wij in de *Gazette van Gent* (nr van 26 Juli 1869) de volgende regelen:

"De Echo du Parlement spreekt met veel lof van de cantate, waarmede de heer

Jean Vanden Eeden (Gent, 1842-Bergen, 1917) was directeur van de muziekacademie en vervolgens van het conservatorium van Bergen. Portret door Auguste Danse (1829-1929), uit Paul Bergmans, *Notice sur Jean Vanden Eeden*, Brussel, Hayez, 1924, B.U.M.:10/B 1.

Van den Eeden den eersten prijs heeft gewonnen. Het werk zijner drie mededingers werd eerst uitgevoerd, hetgene van onzen stadsgenoot kwam het laatste. De gedachte die er in voorkomt, is onderscheiden; tot de kleinste bijzonderheden zijn met zorg bewerkt, vooral het eindkoor is een grootsch gewrocht, dat een diepen indruk maakte. De toejuichingen die uitbraken, waren eenparig en langdurig. De personen, die de solos der cantate van den heer Van den Eeden hebben gezongen, zijn: Mej. Goffaerts, de heeren Warnots en Blauwaert.” (2)

Bij het vernemen van de zegepraal van Jan Van den Eeden, schreef de *Gazette van Gent* reeds in haar nummer van 24 Juli 1869, het volgende, dat wij om zijne belangrijkheid aanteekenen:

Doch, bij de uitvoering voor de jury, scheelde het niet veel, of Van den Eeden onderging eene nieuwe mislukking, want in de *Gazette van Gent* (nr van 29 Juli 1869) staat dienaangaande het volgende te lezen:

“De heer Fétis, voorzitter van de jury, wilde den prijs toekennen aan den eenigen Waalschen componist: hij wilde Van den Eeden buiten kampstrijd sluiten omdat deze geene uitvoerders voor zijn werk had. Immers de *Melomanen*, op wien hij gerekend had, waren verhinderd geworden om op hunnen post te zijn. Dit hoorende, zocht de heer De Mol, een der mededingers in den prijskamp, in de zaal zelve 7 zangers op, die aan de piano de partitie van Van den Eeden op zicht gezongen hebben.”

“Nog meer: wanneer Van den Eeden van vermoedheid en overspanning niet meer voort kon, heeft de heer De Mol hem vervangen en de uitvoering verder onder zijn bestuur voortgezet. Kon men broederlijker handelen?”

Voorwaar, dat moeten heerlijke daden geweest zijn!

Verdienden de zangers aller lof, om op staanden voet en zonder eenige voorbereiding de uitvoering van Van den Eeden's werk aan te gaan en daarbij tot een goed einde te brengen, dan diende ook Willem De Mol geprezen te worden, die, ofschoon zelf een mededinger in den kampstrijd, zijn gevoel van solidariteit getrouw bleef en, aldus niet aarzelde het werk van een medekamper te helpen uitvoeren, dat hij, zonder hij het wellicht zelf vermoedde, naar de zegepraal leidde! (3)

Zeggen wij nu een woord over de “inhaling van den Primus”:

Deze inhaling geschiedde den Maandag, 26 Juli 1869, aan de Zuidstatie. De toeloop van volk was buitengewoon groot en vooral in de straten langs waar de stoet zou gaan, was de doorgang zeer moeilijk. De inwoners hadden hunne huizen met vaandels en opschriften versierd, en elkeen stond verlangend naar de komst van den Primus te wachten. 't Was nogmaals een hoogdag in de Kunst, een dag van rechtmatige blijheid en fierheid in ons oude Gent, een dag van zegepralende vereering van een kind uit het volk, een dag van zegetocht in de kunst, waarvan onze geboortestad reeds zoo dikwijls getuige was geweest.

Eindelijk naderde de stoet...

Alle maatschappijen of vereenigingen waren met vaandel of kartel vertegenwoordigd, terwijl militaire en burgerlijke muziekkorpsen door opwekkende marschen nog meer de blijde stemming der opeengepakte nieuwsgierigen verhoogden. De groote klok op het Belfort luidde triomf en de beiaard wierp zijne vroolijke deuntjes den primus te gemoet.

Jan Van de Eeden zat in open rijtuig, nevens zijn vader, en in gezelschap van den romanschrijver Hendrik Conscience en den dichter Emanuel Hiel.

Langs alle kanten stegen hoezeegeroep en jubelkreten uit de menigte op, en moeten wij de dagbladen van dien tijd gelooven, dan was de inhaling van Jan Van den Eeden veel meer dan een officieële intrede; het was een zegepralende intocht en eene ware volksbetooging; 't was het volk zelf, dat zijn eigen kind wilde vereeren!

Door een drukke menigte heen, kwam eindelijk de stoet aan het stadhuis. Daar werd de overwinnaar door den schepen van openbaar onderwijs, M. Aug. Wagener, omringd door leden van het magistratuur, ontvangen en hartelijk geluk gewenscht. In eene kernachtige Vlaamsche improvisatie, maakte de spreker den lof van den gelukkigigen toondichter en spoorde hem aan om met iever op de kunstbaan voort te gaan, opdat hij eens door zijne gewrochten een groot meester worden zou tot roem der Kunst en van het land.

ZONDAG 24 MAART 1918

Een gouden gedenkpenning zou Van den Eeden door het Gemeentebestuur overhandigd worden, als eene blijvende herinnering aan zijne zegepraal, en de eerewijn werd vervolgens den overwinnaar aangeboden. Jan Van den Eeden was zoodanig ontroerd, dat hij geen woord uitspreken kon.

Als dank voor het eerbewijs, greep hij de hand van den schepen en drukte ze vurig in de zijne.

Daarop verliet men het stadhuis en richtte de indrukwekkende stoet zich naar het lokaal der *Melomanen*, alwaar meerdere huldebewijzen den primus wachtten.

Het was M. Motte, voorzitter dier maatschappij, die den jongen toondichter verwelkomde, en terwijl hij deze eene prachtige lauwerkroon overhandigde, zegde hij in zijne aanspraak, onder meer:

“Uwe overwinning verwekt des te meer vreugd, omdat gij een zoon uit het volk zijt. Op uwen doortocht heeft het volk u toegejuicht, als het kind uit zijn schoot opgegroeid, dat zich door eigen kracht tot kunstenaar had weten te verheffen”.

Nu trad Hendrik Conscience vooruit. In een gespierde en ongezochte taal, hem eigen, sprak hij voor de vuist eene merkwaardige redevoering uit, die op de talrijke aanwezigen diepen indruk maakte, en waarvan wij hier een groot deel laten volgen:

“Ik kom hier mijne gelukwenschingen bij die der heele stad Gent voegen. Van den Eeden leerde ik kennen hier in den tuin der *Melomanen*, tijdens het Nederlandsch taalcongres, en ik voelde mij in bewondering opgetogen bij de uitvoering zijner cantate *de Wind*. Nooit vergeet ik den indruk, welken dit heerlijk gewrocht op mij maakte, en de Noord-Nederlandsche letterkundigen, die met mij tegenwoordig waren op het feest, deelden met mij in de onuitsprekelijke bewondering, die de uitvoering mij afdwong”.

En Gent zal, hoop ik alsdus voortgaan; aan zijne kunstkroon zijn er nooit paarden genoeg, nog andere moeten er worden aangehecht. Maar, mijne heeren, vergeet het niet: het is bij middel der Vlaamsche taal, het hechte bolwerk der nationaliteit, dat er voor Vlaanderen op roem in de toekomst te rekenen is. Dat deze waarheid onuitwischaar in uwe harten geprent blijve. Volgen wij het roemruchtig voorbeeld onzer vaders; weinige volkeren mogen wijzen op een verleden, zoals het onze, maar ook zijn wij aan dat verleden verschuldigd om aan onze vaders gelijk te blijven!

“Toen ik voorbij uwe muziekschool reed, was ik getroffen door de nederigheid van het gebouw, maar ik zegde tot mijzelf; “Daar binnen moeten toch groote schatten berusten.” En, inderdaad, heeft de Gentsche muziekschool niet Gevaert, Miry, Waelput, Van Gheluwe, Van den Eeden en menige anderen opgeleverd, wier namen wij met eerbied en dankbaarheid moeten vermelden?”

Van den Eeden, gij zult op die baan, geleid door zulke voorgangers, moedig voortstappen. Ik wensch u geluk op dezen kunstweg; Gij zijt geen eenvoudig soldaat meer, nu zijt gij generaal, en uwen staf hebt ge met eer veroverd!”

Nog nam de advokaat Julius Vuylsteke het woord, om namens het *Willems-Fonds* zijne gevoelens van hulde aan te bieden. In zijne rede zegde de spreker onder andere: “Men heeft het u gezegd, gij hebt het kunnen ondervinden aan de geestdriftige toejuichingen, die u begroetten, hoe gelukkig, hoe fier de stad is over de nieuwe zegepraal van een harer kinderen.”

“Maar niet Gent alleen, geheel Vlaanderen juicht over uwen triomf, omdat het als Vlaming is dat gij gezegevierd hebt, omdat gij u in deze omstandigheid niet afgescheiden hebt van het volk, waartoe gij behoort, omdat gij hulde gebracht hebt aan het levensbeginsel van het volk, aan zijne taal.”

“De taal van Vlaanderen door velen veracht, verworpen, verheft zich langzaam, aan de hand der machtige kunst, waarin gij, nog zoo jong, reeds onder de meesters eene plaats verworven hebt. Onder de vleugelen dier kunst heeft die taal zich mogen vertoonen in plaatsen en omstandigheden, waaruit het dwaas vooroordeel haar als ‘t waare verbannen had. En onze kunst en onze taal, zij hebben er te samen geschitterd en gezegepraald, de eene met de andere. Ga voort, Van den Eeden, in die baan. Is de Kunst groot en schoon door haar zelve, dubbel groot en schoon is zij wanneer zij zich dienstig maakt aan het goede en aan het recht. En wat verhevener taak kan men uitdenken dan mede te werken aan de verstandelijke en zedelijke herleving van het volk en er zich geheel en al aan te wijden!”

“Zoo maakt men zijn werk dubbel onsterfelijk door den glans der Kunst, dien het uitstraalt, en door den weldadigen levensgloed, dien het weer opwekt in het hart van dat volk dat men helpt opbeuren.”

“Die dubbele onsterfelijkheid wensch ik u toe!”

Staken wij hier het aanhalen der redevoeringen, welke bij deze blijde gebeurtenis werden uitgesproken. Indien wij hierbij wat lang stil zijn gebleven, was dit niet enkel om de beteekenis der algemeene hulde weer te geven, maar ook omdat zulks ons de namen van mannen in herinnering bracht, waaronder er zijn, die in hun leven, de gewichtigste diensten aan de volksbeschaving hebben bewezen, en nog meer, omdat hunne aanspraken gedachten en wenken bevatten, welke nog steeds vooruit te stellen zijn.

De plechtigheid in het lokaal der *Melomanen* was nu ten einde gelooopen. De stoet zette zich opnieuw in beweging, en in triomfantelijken tocht, trokken de talrijke deelnemers, bij wapperende vaandels en vlaggen, onder het spelen van blijde, opwekkende muziek, naar de woning van “den jongen van den schoenmaker”, in de Goudstraat.

Hier was de buurt gansch bevlagd en versierd en den geheelen avond werden er voor Van den Eeden’s woning door verschillende maatschappijen serenaden gebracht.

O! 't moet een heerlijke dag geweest zijn voor Jan's ouders, bij het zien van al die eerbewijzen, welke hun kind langs alle kanten aangeboden werden!

Vader Van den Eeden was zoodanig verheugd, dat hij op zijne beurt, de wijnflesch liet ontstoppen: "Eens weelde, is niet altijd armoede!" Hendrik Conscience en een paar bestuursleden der *Melomanen*, die den primus hadden vergezeld, namen de plaats aan de tafel en "de wijn van eere" werd rondgeschonken. In eene gemoedelijke aanspraak, wenschte Conscience de brave ouders geluk met den triomf van hun zoon, die, uit nederige werklieden geboren, thans als een held in de kunst in zijne geboortestad was ingehuldigd geworden en aan wie in de toekomst nog meerdere zegepralen te wachten stonden.

Een meisje bood Jan Van den Eeden, namens de bureu, een monsterbloemtuil aan en las het volgende gedicht, dat wij in de *Gazette van Gent* dier dagen aantreffen:

J ub'lend groet u 't Gentsche volk,
A ls laureaat, nu hoog geprezen!
N immer vond m' een beter tolk,
V oor de muziekkunst uitgelezen!
A anvaard dus, waarde zoon van Gent,
N iet enkel dezen tuil met bloemen,
D ien wij u bieden voor 't talent,
E ens grooten meesters, dien wij roemen.
N een, 't is de vreugd die ons ontstelt,
E en werkmanskind, door eigen streven
E en op het muzikale veld
D oor eigen kracht te zien verheven!
E en zoo verkreeg een Vlaamsch zoon,
N a grooter zwoegen, schooner loon!

Zoo eindigde de gelukkigste dag, dien Jan Van den Eeden en dezes ouders ooit mochten beleven, terwijl in het lokaal der *Melomanen*, tot ver in den nacht, men flink aan 't feesten ging ter eere van den jongen toondichter!

Eenige dagen later zond Jan Van den Eeden aan den pers den volgenden bedankingsbrief, dien wij hier, documentair stuk, laten volgen:

"Gent, den 1n Augusti 1869"

"Aan den heer Opsteller der "*Gazette van Gent*"

"MIJNHEER",

"Het is voor mij een zeer aangename plicht bij deze mijnen welgemeenden dank te betuigen voor uwe welwillende medewerking bij gelegenheid mijner terugkomst van den muziekprijskamp te Brussel.

“De dagbladders is de zuster en tevens de beschermster der schoone kunsten; zij moedigt hare jeugdige beoefenaars aan om krachtdadig op den ingeslagen weg voort te gaan, ten einde eenmaal tot den roem van het vaderland bij te dragen. Deze zending is voorwaar schoon.

“Mag ik U eerbiedig verzoeken, heer Opsteller, te gelijkertijd, bij middel van uw geëerd blad, mijne erkentelijkheid uit te drukken aan de geachte bewoners der straten, waarlangs de inhalingsstoet getrokken is, en er door hunne prachtige versieringen zooveel bijgedragen hebben tot opluistering van dat echt Vlaamsch feest.

“Gelief, mijnheer de Opsteller, op voorhand mijn vurigen dank en de verzekering mijns diepen eerbied aanvaardden.

JAN VAN DEN EEDEN.

Eene maand nadien werd te Brussel, in het hertogelijk paleis, in tegenwoordigheid van den graaf en de gravin van Vlaanderen, de bekroonde cantate *Faust's laatste nacht* door de *Melomanen* uitgevoerd.

Emiel CALLANT

Nota van de Redactie

Wij hebben sterk de indruk dat dit niet het einde is van dit artikel en een vervolg erop wellicht verschenen is in het volgend nummer van het “Zondagsblad”.

Mocht een van onze lezers daarover beschikken dan zouden wij zeer dankbaar zijn voor een fotocopie ervan.

NOTEN

(1) Twee zijner broeders zijn insgelijks de kunstbaan ingegaan; Gustaaf, sinds lang overleden, was een knap cellist en behoorde in die hoedanigheid geruimen tijd tot het orkest van den Grooten Schouwburg; zijn jongste broeder, Nikolaas, een onderscheiden kunstschilder, werd bestuurder der Academie van Teeken- en schilderkunst, te Namen.

(2) Van Mej. Goffaerts hebben wij geen spoor meer gevonden. Henry Warnots was in onze kinderjaren den geliefden lichten tenor in den Grooten Schouwburg van Gent; rond de jaren 1865-1867 was hij aan den Vlaamschen operatroep gehecht, die in den “Alhambra”, te Brussel, meermaals schitterende vertooningen gaf, onder meer, met *Ondina*, van Lortzing, *Isa*, van Peter Benoit, en vooral met *Frans Ackerman* en *Maria van Bourgondië*, beide van Karel Miry. In latere jaren werd Warnots bestuurder der Muziekschool van Schaarbeek benoemd. -Emiel Blauwaert, een der puikste barytons, die wij ooit hoorden, maakte inzonderheid naam door zijne medewerking aan oratorios en cantaten: *De Schelde*, *Lucifer*, *la Damnation de Faust*, en meer andere.

Als concertzanger werd hij niet minder geprezen, en door zijn optreden als tooneelzanger in de Vlaamsche Opera, te Antwerpen, behaalde hij welverdienden bijval. Hij trad, onder andere, op in *Liederik de rentmeester* en de *Zwarte Kapitein*, twee opera's van den Antwerpschen componist Jozef Mertens.

(3) Willem De Mol, geboren te Brussel, was een veelbelovend kunstenaar, die, helaas! al te vroegtijdig gestorven is. Hij was de toondichter van de overbekende en roerende melodie: *Ik ken een lied*, die nog immer in den mond van het volk blijft voortleven. In 1871 behaalde hij den Prijs van Rome, met de cantate *Colombus' droom*. Hij werd op het kerkhof van Laken begraven den 25 October 1874.
